

Projekt

Narodowego Banku Polskiego

“Poznajemy zasady funkcjonowania gospodarki rynkowej w Polsce”

“Gospodarka polska na przestrzeni wieków”

Szkoła Podstawowa nr.10 im. Leonida Teligi w Szczecinie

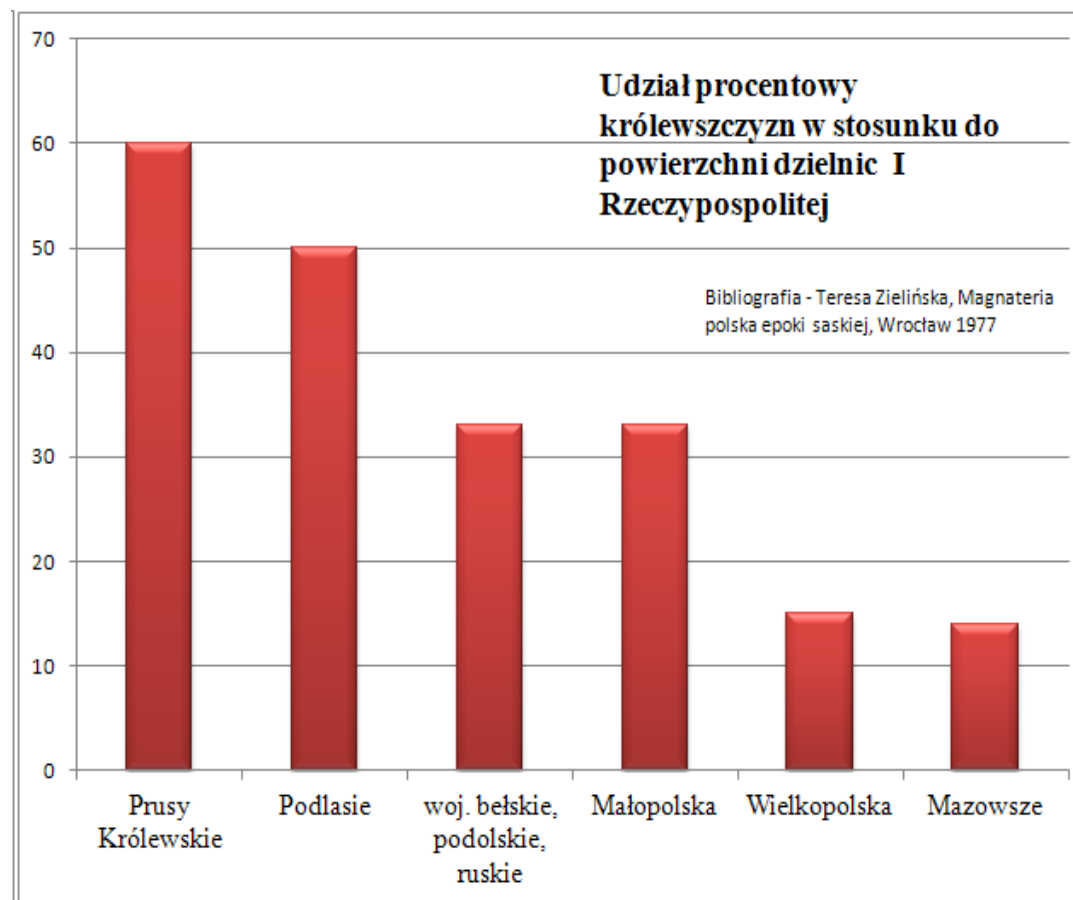
Gospodarka I Rzeczypospolitej

Do końca XVIII wieku szlachta w Polsce szlachta cieszyła się licznymi przywilejami, m.in. wyłącznego prawa własności ziemskiej, wolności od podatków z ziem folwarcznych, wolności od ceł przywozowych za towary nabyte za granicą na własny użytek, prawa do nabywania po niskiej cenie soli.

Od 1613 roku upowszechniło się dekladowanie przez poszczególne województwa i ziemie wysokości podatków, jakie skłonne były oddać do skarbu publicznego. Od sejmu 1631 roku sejmiki ziemskie zaczęły także decydować o rodzajach podatków. Było to *de facto* wprowadzenie systemu repartycji, który upowszechnił się za panowania Jana II Kazimierza Wazy.

Do 1629 roku głównym źródłem dochodów Rzeczypospolitej był pobór łańowy, płacony przez poddanych z dóbr królewskich, duchownych i szlacheckich. W 1629 roku wprowadzono nowy podatek: podymne. W 1656 roku na niektóre miasta królewskie nałożono akcyzę. W 1662 uchwalono jednorazowo pogłównne jako *subisium charitativum*. Sejmiki uchwalały różne lokalne podatki, np. rogowe, chałupowe, płużne i młynarskie. Czopowe było podatkiem od produkcji i sprzedaży napojów alkoholowych, po 1613 roku upowszechniło się dekladowanie go przez poszczególne województwa. Lokalny charakter tego podatku potwierdzono w

1658 roku. Hiberna była obowiązkiem żywienia i kwaterowania wojska w czasie leży zimowych.

Rzeczpospolita była największym producentem zboża w Europie, przy tym jednak większość plonów trafiała na rynek wewnętrzny. Szacowane roczne spożycie zboża w Koronie i Prusach wynosiło 113 000 ton (226 000 łasztów). Produkcja wynosiła w XVII wieku około 120 000 ton rocznie, z czego 6% eksportowano, 19% przypadało na ludność miejską, natomiast reszta na mieszkańców wsi. Eksport zaspokajał około 2% zapotrzebowania Europy Zachodniej i zapewniał wyżywienie około 750 000 osób, ale ziarno importowane stanowiło tam margines zaopatrzenia, którego brak wywoływał natychmiast głód. Znaczenie handlu zbożem rosło jeszcze bardziej w latach nieurodzaju (np. lata 90. XVI wieku i 20. XVII), kiedy kraje

- południowej Europy zmuszone były do jego importu na masową skalę.

Gospodarka ziem polskich pod zaborami

Różne systemy gospodarcze w poszczególnych zaborach spowodowały pogłębienie się różnic regionalnych w zakresie poziomu rozwoju rolnictwa. Różnice te są obserwowalne do dziś.

W zaborze austriackim stosunki agrarne podlegały silnej interwencji państwa dążącego do powiększenia renty odprowadzanej do skarbu państwa. Zmiany zaprowadzone w XVIII w. miały charakter postępowy i łagodziły poddaństwo chłopów. Jednak po śmierci cesarza Józefa II korzystny trend uległ odwróceniu.

W zaborze pruskim naczelną zasadą władz było wyciąganie z ziem jak największych korzyści dla państwa. Nastąpiło tu najwcześniej uwłaszczenie chłopów. Zlikwidowano rentę feudalną i nadano chłopom ziemię na mocy edyktu z 1807 r.

Na ziemiach zaboru rosyjskiego zniesiono niewolę chłopów, ale nie towarzyszyło temu uwłaszczenie. Ziemia w całości była własnością panów, a wprowadzane później akty sprzyjały rugowaniu chłopów z ziemi.

W Królestwie Polskim w 1816 r. założono w Marymoncie Instytut Agronomiczny, pierwszą w Polsce i jedną z pierwszych w Europie wyższą szkołę rolniczą; organizatorem i pierwszym dyrektorem instytutu był Jerzy Beniamin Flatt. W 1861 r. Instytut Agronomiczny został zamknięty, a następnie przeniesiony do Puław, gdzie w 1862 r. utworzono Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny, w miejsce którego z kolei w 1869 r. utworzono Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa.

Gospodarka II Rzeczypospolitej

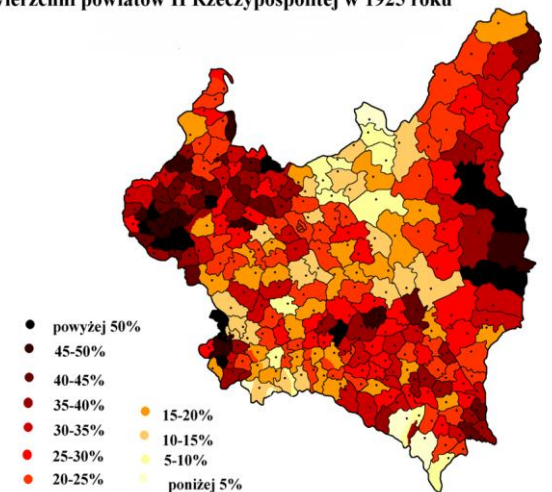
W okresie tym państwo polskie, poza wyzwaniami politycznymi, znalazło się w potrzebie pokonania licznych problemów gospodarczych. Integracja obszarów znajdujących się na terenie różnych zaborów, reforma walutowa, reforma rolna, inwestycje, wykorzystanie dostępu do wybrzeża oraz niwelowanie podziału na Polskę A i B zalicza się do głównych zadań przed jakimi stawały wówczas kolejne rządy.

Polska zachowała wprowadzone przez państwa zaborcze monopole administracyjne i skarbowe, a więc: tytoniu i papierosów, spirytusu, soli, cukru i sacharyny. Poza tym wprowadziła nowe, mianowicie: loterii państwowej, żeglugi rzecznej i przeprowadzenia rurociągów do gazu ziemnego. Także węgiel i nafta, wskutek reglamentacji obrotu, stały się częściowym monopolem państwowym.

Głównymi twórcami polskiej polityki gospodarczej II Rzeczypospolitej okazali się przede wszystkim Władysław Grabski z obozu narodowego – autor reformy walutowej oraz Eugeniusz Kwiatkowski z rządzącego obozu piłsudczykowskiego – związany m.in. z powstaniem portu Gdynia i Centralnego Okręgu Przemysłowego. Politykę gospodarczą ówczesnej Rzeczypospolitej, szczególnie po 1929 roku, charakteryzowało m.in. planowanie gospodarcze oraz różne formy interwencjonizmu.

Głównymi wyzwaniami z punktu widzenia polityki gospodarczej w pierwszych latach powojennych stało się powołanie instytucji życia gospodarczego, integracja obszarów odseparowanych ekonomicznie przed wojną, przekształcenie gospodarki wojennej w pokojową, opanowanie inflacji oraz zagospodarowanie wybrzeża Bałtyku. Przed kolejnymi rządami stawała konieczność przede wszystkim przeprowadzenia reformy walutowej, reformy rolnej oraz pozyskania środków na przeprowadzenie niezbędnych inwestycji.

Odsetek wielkiej własności prywatnej w stosunku do ogólnej powierzchni powiatów II Rzeczypospolitej w 1925 roku

Gospodarka PRL

System gospodarczy w PRL związany był ściśle z ustrojem panującym w Polsce Ludowej w latach 1945–1989, wzorowanym na rozwiązaniach sowieckich. Główną jego cechą było podporządkowanie gospodarki celom politycznym.

Rozwój gospodarczy opierał się na dokonanych zasadniczych reformach społecznych. Zasadniczym narzędziem sprawowania kontroli nad gospodarką był system planów gospodarczych. Szczególne znaczenie miał przy tym plan 3-letni (1947–1949) – reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu i zasiedlanie tzw. Ziemi Odzyskanych.

Gospodarka w tym okresie charakteryzowała się znacznymi dysproporcjami w rozwoju poszczególnych działów gospodarki – szczególnie wyraźny był wysoki udział inwestycji w PKB i niedorozwój sfery usług i budownictwa mieszkaniowego, a nadmierna emisja pieniądza powodowała nawis inflacyjny. Gospodarkę cechował wysoki poziom marnotrawstwa, energochłonności, nieefektywności i szkodliwości dla środowiska.

Gospodarka po 1989

Po zmianach ustrojowych w Polsce nastąpiło odejście od gospodarki centralnie planowanej. Przy współpracy prof. Jeffreya Sachsa z Uniwersytetu Harvarda, został opracowany radykalny plan gospodarczy, którego zarys 6 października 1989 roku zaprezentował ówczesny wicepremier i minister finansów w rządzie Tadeusza Mazowieckiego, Leszek Balcerowicz. Jego autorami byli m.in. Stefan Kawalec czy Stanisław Gomułka. Pakiet 10 ustaw zaprezentowano w Sejmie 17 grudnia 1989 roku. Plan ten był reakcją na gasnącą gospodarkę, szybujące ceny i opustoszałe sklepy.

Zakładał on zerwanie z gospodarką centralnie sterowaną, ustabilizowanie finansów państwa oraz zmniejszenie inflacji, która w 1989 roku wynosiła ok. 640%, a jej większość przypadła na drugą połowę roku, co wynikało z uwolnienia cen od 1 sierpnia. W tym czasie zadłużenie zagraniczne wynosiło 42,3 mld dolarów (64,8% PKB), a możliwość obsługi długu lub jego spłaty była iluzoryczna. Rządowi sprzyjała obowiązująca od końca 1988 roku tzw. ustawa Wilczka, która uwolniła prywatną przedsiębiorczość, co złagodziło upadek sektora państwowego.

W 2004 r. Polska została członkiem Unii Europejskiej, a tym samym unii celnej i jednolitego rynku.

Co było największym sukcesem Polski od 1989 roku?

